

**Комунальний заклад вищої освіти
Київської обласної ради «Академія мистецтв імені Павла Чубинського»
Кафедра «Мистецтво співу»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи

Сергєєнко О.М.

31 серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ МУЗИКИ

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма	«Спів»
Статус дисципліни	Обов'язкова

Київ – 2022

Робоча програма навчальної дисципліни «ТЕОРІЯ МУЗИКИ» для здобувачів вищої освіти галузі знань **02 «Культура і мистецтво**, спеціальності **025 «Музичне мистецтво**», освітньо-професійної програми **«Спів»**

Розробники:

Ракочі Вадим Олександрович – доктор мистецтвознавства, композитор, лауреат премії СТД «Київська пектораль», лауреат премії СТД ім.Лео Вітошинського.

Винниченко О.В. – викладач вищої категорії, КЗВО КОР «Академія мистецтв імені Павла Чубинського».

Раковська І.Е. - викладач-методист, КЗВО КОР «Академія мистецтв імені Павла Чубинського».\

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри «Мистецтво співу»

Протокол № 1 від 30 серпня 2022 р.

Завідувач кафедри **Кочерга А. І.**

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки: I-й	
Загальна кількість годин – 90	90	90
Кількість модулів – 1 Змістовні модулі – 2	Семестри:	
Тижневих годин групових занять для денної форми навчання: 1 семестр 2 х 16 = 32 години Самостійної роботи – 58 годин. Години Для заочної форми навчання: 1 семестр – 10 годин. Самостійної роботи студента 80 годин.	I	I,
	Лекцій:	
	16	6
	Практичні:	
	16	4
Форма підсумкового контролю: 1 семестр – залік.	Самостійна робота:	
Вид підсумкового контролю: Усна відповідь. Письмове завдання.	Денне – 58	Заочне – 80

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу:

- дати студентам систему знань та навичок з теорії музики, як основи, необхідних для розуміння засобів музичної виразності;
- дати студентам необхідні знання щодо музики як мистецтва і мелодії як головного засобу музичної виразності;
- розширити музичний кругозір, збагатити загальнокультурний рівень студентів;
- сприяти розвитку професійних навичок, свідомому відношенню до тексту музичних творів.

Завдання курсу:

- сформувати свідоме сприйняття музики;
- формування у студентів елементарних музично-технічних навичок, необхідних як під час вивчення курсу, так і в подальшому музичному розвитку;
- опанування основними засобами музичної виразності (спочатку в ізольованому виді, а потім у їх взаємозв'язках).

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни «Теорія музики» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності:

- **ЗК1** Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово.
- **ЗК 2** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- **ЗК3** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- **ЗК8** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові) компетентності:

- **СК3** Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
- **СК4** Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
- **СК5** Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.
- СК 6. Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
- **СК10** Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій.
- **СК11** Здатність оперувати професійною термінологією.
- **СК13** Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни :

- Середня спеціалізована музична освіта або диплом молодшого спеціаліста
- Обов'язкове попереднє вивчення в обсязі 8 класів ДМШ предметів сольфеджіо, музичної літератури.

4. Очікувані результати навчання

Відповідно до освітньої програми «Спів» вивчення навчальної дисципліни «Теорія музики» забезпечує досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Теорія музики»:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.	ПРН 4
Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.	ПНР 12
Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.	ПНР 15

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Теорія музики»:

Очікувані результати навчання	Шифр ПРН
Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.	ПРН 4
Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.	ПНР 12
Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.	ПНР 15

4.1. Після опанування навчальної дисципліни «Теорія музики» студенти повинні:

знати:

- нотне письмо;
- літерне позначення звуків;
- енгармонічну заміну звуків;
- значення мелодії та її будову;
- лади: мажор і мінор та народні лади;
- тональності квартово-квінтового кола;

- ключові знаки тональностей;
- метро-ритмічну організацію музики;
- прості інтервали поза ладом і в ладу;
- акорди (тризвуки, септакорди) поза ладом і в ладу;
- типи тональних співвідношень;
- ладову альтерацію та хроматичну гаму;
- хроматичні інтервали та альтеровані інтервали та акорди;
- розуміти модуляцію та відхилення;
- мелізми та їх розшифровку;
- транспонування та способи транспонування;
- основні музичні темпи та терміни.

вміти:

- записувати звуки на нотному стані у різних октавах, ключах;
- аналізувати просту мелодію;
- будувати та визначати три види мажору та мінору;
- будувати та визначати лади народної музики;
- знаходити паралельні, одноіменні, енгармонічні, однотерцеві тональності;
 - визначати тональність наданого музичного фрагменту;
 - визначати розмір у наданих нотних прикладах;
 - розділяти на такти нотні приклади з зазначенням розміром;
 - виконувати групування нот в тактах, згідно розміру;
 - будувати (письмово та на фортепіано) всі прості інтервали з оберненнями;
 - визначати прості та складені інтервали у нотному тексті;
 - будувати та визначати у нотному тексті тритони та характерні інтервали з розв'язанням;
 - будувати та визначати від даного звуку тризвуки чотирьох видів; септакордів семи видів та вміти визначати їх у нотних прикладах;
 - будувати тризвуки з оберненнями в ладу, домінантсептакорд з оберненнями та розв'язанням, ввідні септакорди з оберненнями та розв'язаннями;
 - септакорд ІІ ступеню з розв'язанням;
 - будувати акордові послідовності за цифровкою;
 - визначати тональності першого ступеню спорідненості;
 - письмово транспонувати мелодію.

5.Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання

5.1 Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

1. Усне опитування.
2. Практичні завдання.
3. Залік.

5.2 Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми контролю знань студентів:

- поточний;
- підсумковий модульний;
- семестровий підсумковий (залік).

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-балльною шкалою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЕКТС –A, B, C, D, E, FX, F).

Критерії поточного оцінювання знань студентів

Поточний контроль передбачає оцінювання теоретичної та практичної підготовки із зазначененої теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу).

Перевірка отриманих знань та навиків повинна проводитись на кожному уроці в тій чи іншій формі (письмовій або усній).

Теоретичну частину матеріалу доцільно перевіряти у тестовій формі.

Загальний матеріал курсу розподілено на тринадцять тем.

Підсумковою перевіркою знань на є диференційний залік.

Розподіл балів, які отримують студенти Модуль 1.

Змістовий модуль 1

Поточне тестування та самостійна робота					Контрольна робота	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			
T1	T2	T3	T4	T5		
5	5	5	5	5	5	30

Змістовий модуль 2

Поточне тестування та самостійна робота				Контрольна робота	Сума
Змістовий модуль 3		Змістовий модуль 4			
T6	T7	T8	T9 (початок)		
5	5	5	5	5	35

Змістовий модуль 3

Поточне тестування та самостійна робота	Підсумковий	Сума
---	-------------	------

Змістовий модуль 5		Змістовий модуль 6			тест (залік)	35
T9 (закінчення)	T10	T11	T12	T13		
5	5	5	5	5	10	

Підсумковий бал з навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності за модуль	Оцінка за національною шкалою	Шкала ECTS
90-100	5 Відмінно	A
82-89	4 Добре	B
74-81		C
64-73	3 Задовільно	D
60-63		E
35-59		FX Для одержання кредиту потрібне доопрацювання.
0-34	2 Незадовільно	F Необхідне повторне вивчення дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1 Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗВУК. МЕЛОДІЯ. МЕТРО-РИТМ.

Тема 1.*Вступ. Музичний звук та його властивості. Система нотного письма.*

Курс теорії музики як навчальна дисципліна, його зміст та практичне значення. Музичні звуки та шуми. Історія створення нотного письма. Нотний стан. Дві системи назви звуків. Ключі. Октави. Клавіатура фортепіано. Тривалості звуків та пауз, знаки подовження тривалостей. Півтон. Тон. Знаки

альтерації. Діатонічні та хроматичні тони і півтони. Енгармонізм. Музичний стрій. Знаки скорочення та спрощення нотного письма.

Тема 2. Мелодія

Значення мелодії. Напрямки руху мелодії. Кульмінація. Загальні відомості про будову музичної мови: період, речення, фраза, мотив.

Тема 3. Метр. Ритм. Темп.

Метро-ритмічна організація музики. особливе значення ритму у народній музиці, сучасній естрадній та джазовій музиці. Прості, складні, мішані, змінні розміри, синкопа та її види, особливі форми поділу тривалостей у тактах. Поліритмія. Основні правила групування нотних тривалостей в тактах. Особливості групування тривалостей у вокальній музиці. Темп, його значення. Позначення темпу італійською мовою.

Тема 4. Лад. Тональність.

Короткий огляд історії виникнення ладів від простих монодичних гемітонних через натуральну діатоніку, мажор, мінор до хроматики та поліладовості. Лад - "інтонаційний словник епохи".

Тема 5. Лади народної музики

Народні лади - лідійський, міксолідійський, дорійський, фрігійський, пентатоніка, думні лади у прикладах ("тройсті музики", танцювальні та чумацькі пісні, думи, твори українських та російських композиторів). Мажоромінор, їх різновиди у класичній музиці та сучасному масовому мистецтві. Поліладовість як провідний принцип музики ХХ століття. "Блюзова гама" - основа джазу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СПІВЗВУЧЧЯ (ІНТЕРВАЛИ, АКОРДИ).

Тема 6. Інтервали.

Ступенева та тонова величина інтервалів. Обернення інтервалів. прості інтервали. Складені інтервали. Зменшенні та збільшенні інтервали. Консонанси та дисонанси.

Тема 7. Інтервали в умовах ладу.

Інтервали на ступенях натурального мажору і мінору. тритони в натуральніх та гармонічних ладах. Принцип розв'язання інтервалів. Характерні інтервали та їх розв'язання.

Тема 8. Акорд. Тризвук. Септакорд.

Акорди. Структура акордів. Види акордів. Тризвук, його різновиди. Обернення мажорного та мінорного тризуків, їх різновиди. Обернення септакордів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. АКОРДИ В ЛАДУ. ХРОМАТИЗМ І АЛЬТЕРАЦІЯ. ВІДХИЛЕННЯ І МОДУЛЯЦІЯ.

Тема 9. Акорди в умовах ладу

Тризвуки та їх обернення на ступенях мажору і мінору. Принципи розв'язання. Головні тризвуки ладу, їх обернення, розв'язання. Зменшенні тризвуки VII, II ступенів у натуральному мажорі і мінорі, їх розв'язання. Збільшений тризвук VI ступеня в гармонічному мажорі та III ступеня в гармонічному мінорі, їх розв'язання. Септакорди на ступенях мажору і мінору. Домінантсептакорд, його обернення, розв'язання. Септакорди VII ступеня, їх обернення та розв'язання двома способами. Септакорд II ступеня, його розв'язання двома способами.

Тема 10. Типи тональних співвідношень.

Хроматизм. Альтерація. Хроматичні інтервали та альтеровані акорди. Відхилення, модуляція, співставлення. тональність першого ступеня спорідненості. Хроматична гама.

Тема 11. Мелізми і їх використання у музиці

Типи мелізмів. Мелізми в українській народній музиці. Мелізми в західноєвропейській музиці.

Тема 12. Позначення акордів в естрадній музиці і джазі.

Особливе значення септакордів в естрадній та джазовій музіці. Використання нонакордів, ундецим- та терцдецимакордів. Дві системи позначення акордів в естрадній музіці та джазі - ступенева та літерно-цифрова. Сім видів септакордів та їх позначення у ступеневій системі. Добавлені та альтеровані тони.

Тема 13. Транспозиція.

Значення транспозиції в музиці. Способи транспозиції.

6.2 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		Л	Пр	лаб.	інд.		л	П	лаб.	інд.
					с. р.					с. р.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1													
Змістовий модуль 1. Звук. Мелодія. Метро-ритм.													
Тема 1. Музичний звук. Його властивості. Нотне письмо.	6	1	1			4	6	1					5
Тема 2. Мелодія	4	1	1			2	4						4
Тема 3. Метр. Ритм. Темп.	6	1	1			4	6		1				5
Тема 4. Лад. Тональність	8	1	1			6	8		1				7
Тема 5. Лади народної музики	10	2	2			6	10	1					9
Разом за змістовим модулем 1	34	6	6			22	34	2	2				30
Змістовий модуль 2 . Співзвуччя (інтервали, акорди)													
Тема 6. Інтервали	8	1	1			6	8	1					7
Тема 7. Інтервали в умовах ладу	10	2	2			6	10		1				9
Тема 8. Акорди поза ладом	10	1	1			8	10		1				9
Разом за змістовим модулем 2	28	4	4			20	28	1	2				25
Змістовий модуль 3. Акорди в ладу. Хроматизм і альтерація. Відхилення і модуляція.													
Тема 9. Акорди в ладу	10	2	2			6	10	1					9
Тема 10. Типи тональних співвідношень	6	1	1			4	6	1					5
Тема 11. Мелізми і їх використання у	4	1	1			2	4	1					3

музиці.												
Тема 12. Позначення акордів в естрадній музиці та джазі	4	1	1			2	4					4
Тема 13. Транспозиція	4	1	1			2	4					4
Разом за змістовим модулем 3	28	6	6			16	28	3				25
Разом за модулем 1:	90	16	16			58		6	4			80
Усього годин	90	16	16			58	90	6	4			80

6.3 Самостійна робота (денна, заочна форми)

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин денна ф.	Кількість Годин заочна ф.
1	Тема 1. Музичний звук. Його властивості. Нотне письмо.	4	5
2	Тема 2. Мелодія	2	4
3	Тема 3. Метр. Ритм. Темп.	4	5
4	Тема 4. Лад. Тональність	6	7
5	Тема 5. Лади народної музики	6	9
6	Тема 6. Інтервали	6	9
7	Тема 7. Інтервали в умовах ладу	6	9
8	Тема 8. Акорди поза ладом	8	9
9	Тема 9. Акорди в ладу	6	9
10	Тема 10. Типи тональних співвідношень	4	5
11	Тема 11. Мелізми і їх використання у музиці.	2	3
12	Тема 12. Позначення акордів в естрадній музиці та джазі	2	4
13	Тема 13. Транспозиція	2	4
	Разом	58	80

7. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Інструменти та обладнання: музичні інструменти фортепіано, бібліотечний фонд, комп'ютерне та програмне забезпечення, мультимедійні засоби у сфері музичної діяльності.

Аудиторний фонд:

- навчальний корпус
- точки бездротового доступу до мережі інтернет
- нотна бібліотека, її структура: читальний зал, абонемент навчальної літератури та нотної літератури;
- навчальні плани;
- навчально-методичні комплекси дисциплін.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає використання LMS Moodle - інтегрованої комп'ютерної системи закладу вищої освіти.

8. Методичні рекомендації

Курс "Теорія музики" є теоретичною базою всіх спеціалізацій в навчальних закладах культури. Він повинен розширити музичний світогляд студентів, збагатити їх загальнокультурний рівень, сприяти розвитку професійних навичок.

Викладання предмету включає як лекційну так і практичну частини. Слід підкреслити необхідність надання курсу переважно практичної спрямованості. Теоретичний матеріал, не втрачаючи свого фундаментального значення, повинен стати допоміжним елементом у системі навчання. Виходячи з цього, викладач повинен поєднувати викладання теоретичних положень, правил з їх практичним закріпленням у вигляді виконання різних вправ, ілюстраціями конкретними музичними прикладами.

Музичні приклади доцільно підбирати з репертуару, який студенти виконують на уроках спеціального, додаткового музичного інструменту, диригуванні, оркестру, вивчають на сольфеджіо тощо. Слід також використовувати найкращі зразки народної, української, російської, західноєвропейської та сучасної музики.

Особливу увагу потрібно приділити елементарному аналізу музичних творів, що вивчаються на уроках з предметів спеціалізації.

На уроках необхідно поєднувати різні форми роботи - письмові, усні вправи, вправи за фортепіано. Завдання можуть виконуватись як в класі, так і вдома.

Рекомендовано впроваджувати принцип індивідуалізації навчання, враховуючи ступінь попередньої підготовки студентів.

Методи викладання в курсі "Теорія музики"

1. Пояснюально-ілюстративний або інформаційно-рецептивний.

Використовується під час викладення загальної інформації в таких темах:

1. Історія створення нотного письма.
2. Мелодія.
3. Виникнення ладів. Лади народної музики.
4. Виразне значення інтервалів, акордів.

2. Репродуктивний метод.

Використовується для відпрацювання практичних робіт:

- з побудови :
 1. ладів;
 2. інтервалів (в тональності і від звуку)
 3. акордів (в тональності і від звуку)
- визначення вивчених елементів музичної мови у технічних вправах;
- транспонування мелодій.

3. Метод проблемного викладу.

Використовується для викладу тем:

1. Розв'язання інтервалів в ладу.
2. Характерні інтервали.
3. Тритони.
4. Розв'язання тризвуків, септакордів.

Також застосовуються методи : творчий, аналіз, практичний, компетентністний.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ПРЕДМЕТУ „ТЕОРІЯ МУЗИКИ”

1. Накреслити частину клавіатури у межах двох октав і позначити у літерній системі всі білі клавіші.
2. Визначити октави, у яких розташовані надані звуки. Відшукати їх на фортепіано і назвати у складовій системі.
3. Від усіх основних ступенів звукоряду побудувати на фортепіано вгору і вниз діатонічні півтони.
4. Від усіх проміжних ступенів звукоряду побудувати вгору і вниз хроматичні півтони.
5. Від усіх проміжних ступенів звукоряду побудувати на фортепіано вгору і вниз діатонічні півтони.
6. Від усіх основних ступенів звукоряду побудувати на фортепіано вгору і

вниз хроматичні півтони.

7. Надати всі можливі енгармонічні заміни усім 12 звукам октави. Називати їх знизу вгору і навпаки.

8. Назвати підряд всі 12 звуків октави а) тільки дієзами; б) тільки bemолями.

9. Переписати народну мелодію у басовий, альтовий, теноровий ключі.

10. Від кожного ступеня звукоряду побудувати вгору і вниз всі прості діатонічні інтервали.

11. Зробити енгармонічну заміну запропонованих інтервалів.

12. Від основних і проміжних ступенів звукоряду будувати на свій розсуд деякі інтервали і робити їх обернення.

13. Визначити інтервали, що утворюються між голосами у двоголосці. (Твір з репертуару за спеціальністю, фортепіано або сольфеджіо).

14. Побудувати на фортепіано від усіх основних ступенів всі види тризвуків

15. Побудувати на фортепіано від усіх проміжних ступенів звукоряду всі види тризвуків (вгору і вниз)

16. Від основних ступенів побудувати всі види септакордів.

Визначити знаки у тональностях, користуючись закономірністю виникнення останнього дієзу у мажорних дієтних тональностях на VII ступені ладу, а останнього bemолю у мажорних bemольних тональностях на IV ст..

17. Знайти у музичній літературі приклади, що написані: а) у гармонічному мажорі; б) у гармонічному мінорі; в) у мелодичному мінорі.

18. Знайти до кожної тональності квантового кола паралельну і одноіменну тональність. Називати ключові знаки.

19. Підібрати на фортепіано знайомі мелодії у різних тональностях. Записати їх нотами.

20. Визначити за групуванням розміри наступних тактів: В.Хвостенко „Задачи и упражнения по элементарной теории музыки” розділ III (4), завдання 2 (стор. 57-58)

21. Побудувати на фортепіано і розв'язати тритони (зб.4, зм.5) у тональностях H - dur, Des-dur, Fis-dur, gis-moll, b-moll, dis-moll (зб.4 будуться на IV і VI ступенях, а зм.5 на II і VII ступенях)
22. Побудувати на фортепіано і розв'язати характерні інтервали у тональностях A-dur, fis- moll, Es-dur, c-moll, E-dur, cis-moll, As-dur, f-moll
23. У тональностях до 4-х знаків в ключі утворювати гармонічні звороти з використанням обернень головних і побічних тризвуків ладу. На дані послідовності складати мелодії.
24. Побудувати на фортепіано гармонічні звороти з використанням септакордів та їх обернень.
25. Виконати гармонічний аналіз музичних творів: Р.Шуман. Альбом для юнацтва (7, 9, 18, 24)
26. Визначити лади у народних піснях. Грати ці пісні на фортепіано (див. приклади у зб. В.Хвостенко, стор.230-239).
27. Грати на фортепіано мажорні та мінорні хроматичні гами з назвою звуків від основних та проміжних ступенів звукоряду.
28. Виконати транспозицію у тональності першого ступеня спорідненості самостійно обраних відомих народних пісень.

Рекомендована література Основна

1. Смаглій Г.А. Теорія музики. Х., «Ранок», 2013
3. Ганзіна Т. Правила з елементарної теорії музики. «Мелосвіт», 2007
4. Майкл Пілхофер, Холлі Дей. «Теорія музики для чайників». Вид. «Діалектика Вільямс», 2021

Додаткова

1. Виноградов В.Р. "Елементарна теорія музики і сольфеджіо". Частина 2. Видавництво "Музична Україна", К., 1972 р.
- 2.. Калашник М. Уроки елементарної теорії музики. Х., 2001.
3. Смаглій Г.А.-Маловик Л.В. "Основи теорії музики". Підручник для навчальних закладів освіти, культури і мистецтв. Х., "Факт" 2005р.

Інформаційні ресурси:

1. www.musicfancy.net/

2.<http://arts-library.com.ua/>

3.www.nbuv.gov.ua – веб-сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського (м. Київ)